

entra el gran metall marcial el ferro) o per algun altre ús epítetic, sigui l'*anguis martius* 'serp consagrada a Mars' (Ovidi), recordant el paper que fa la serp en la fraseologia i simbolisme dels alquimistes, astròlegs, màgics etc., sigui les ferides de guerra (*Martia vulnera*, Virgili): potser pronúncia corrompuda d'un *unguentum martiatium* (cf. *stipendia martiatica* els que es pagaven als soldats, Priscia): llavors convindria suposar com a intermèdia una pronúncia francesa antiga *marciat(c)om*, -cò.

Marca, marcació, marcada, V. *marcar* *Marçada*, V. *març* *Marçador, marcadura, marçal*, V. *marcar* *Marçal*, V. *març*.

Marçaner 'espècie de nuada' pall. (Violant), potser alteració fonètica de **abraçaner* o *nuada *braçanera*, derivat de *abraçar* amb el sufix *-aner* (el de *fartaner, caganer, llevant, llavaner, teixiner* etc. -ANDARIUS); amb transposició **barçaner* i propagació de la nasalitat; *marçaner* format sobre *marçaner*.

MARCAR, mot d'origen germànic, emparentat amb l'a.-al. ant. *merken* (< **markjan*) 'posar atenció, notar', ags. *mearcian* 'assenyalar amb una marca, anotar', ags. *mearc* i esc. ant. *mark* 'signe, senyal, marca'; en els sentits moderns és probable que el rebéssim, si bé ja d'antic, per conducte d'Itàlia, on deu ser una deïxa del longobard; en certes accepcions pròpies del català medieval ens degué venir d'altres dialectes germànics, i almenys en part, directament. □ 1.ª *doc.*: en els sentits d'«frontar, ser fronterer» i en el de «fer pagar una penyora o una represàlia», fi S. XIII; en el modern d'«assenyalar amb marca», c. 1400 o poc abans.

En l'acc. 'posar penyora, multa, impost o represàlia' el tenim ja en els *Cost. Tort.*, glossat per BOliver com «molestado o vejado en un país extranjero con represalias en su persona o bienes», per exemple: «Ngun hom estrayn qui aport forment, farina, ordi ne altre blat, ne carn ne vi, ne altres coses de menjaries, vives o mortes, o altres, que en Tortosa se degen despendre, no sie penyorat, *marçbat* ne embargat, per senyor ne per altre; ans és guiat e defès per los senyors e per los ciutadans, si doncs no era malfeytor, o deutor principal, o fermança» (I, 1, § 17, Ol., p. 17); acc. en la qual continua usat en els dos segles següents: «en carta de 1409 el rey de Aragón --- amenaza con que si no se reparan los daños que Pedro Ninyo ha cometido, se verá obligado a conceder a sus vasallos licencia de *marcar*, o sea tomar represalias en los bienes de vasallos del rey de Castilla» (Riquer, *Hom. Dám. Alonso* III, 219).

En la de «frontar, confinar, ser fronterer», és molt corrent en les nostres cròniques dels Ss. XIII i XIV: «Dona Maria, qui era dona de Montpesler e era fi<l>la d'En Guillem de Montpesler e de la fi<l>la del emperador de Constantinople; e-l pare e la mare eren morts, e era sens marit --- los rics hòmens de Montpesler agren lur conseyl e dixeren que bon seria que donassen marit a la dona; e pensaren-se --- que-n parlassen al rey En Pere d'Aragó, qui era lur veyf e

qui marcava ab éls, e, si él la vulia pendre, més valia que él la agués e major honor lur seria»; «al rey En Jacme --- venc en cor que conquesés la ciutat de València ab tot lo regisme, per ço car *marcava* ab Catalu<n>ya e ab Aragó, e-ls sarraïns d'aquela regió faïen molt gran dan en la terra d'Aragó e de Catalu<n>ya», Desclot (§§ 4, 49, *NCL.* II, 21.4, 139.12 = *Cor.*, p. 33); «la companya ha per veïns quatre grans poders, ço és a saber que *marquen* ab castells e locs de l'emperador, i axí mateix *marquen* ab l'Àngel, senyor de la Blaquia, e de l'altra part *marquen* ab lo dispot de l'Arca, e de l'altra part ab lo príncep de la Morea», Muntaner (fets de c. 1325, § 242, *NCL.* VII, 186.17).

En l'acc. moderna de 'assenyalar amb una marca' és un mot força més tardà, que resta ben poc freqüent almenys fins a tot el S. xv, absent dels nostres clàssics, si bé se n'assenyalen alguns casos pocs casos en textos utilitaris des de prop de 1400 i més des del S. xvi, i encara caldria comprovar l'autenticitat d'algun o fixar-ne bé la data (no es retroba en el text del *Consolat* la cita que en dóna *AlcM*, ni en l'ed. Valls Taberner [*NCL.*], ni en el facsimil del ms. de Val. de c. 1400, i deu ser perquè correspondria als afegits relativament tardans que es feren a aquest codi). Des de la fi del S. xv tendeix a fer-se corrent, en harmonia amb les dates del mot en cast., port., fr. i fins occità. Des dels primers segles post-medievals pren volada cada cop més gran fins a esdevenir un dels verbs molt usats en la llengua general.

En la Renaix. és ja un dels grans verbs de la llengua comuna: «Les nines y donzells no pregunen gayre, / que 'ls tempta, omplint de melodies l'ayre, / la verda cornamusa que s'infla sota un pi; / lo fiovil espignador refila, / y al floret de donzelles que desfila / *marcant* va la cadència lo colp del tamborí», *Canigó* (I, 14f); «sa fesomia de noi bondados s'havia fet més interessant, fins hermosa --- velada per la palidesa de la mort; sos ulls, mig oberts, semblaven fixar l'infinit, ab la vaguetat del somrís que encara *marcaven* els seus llavis; cap múscul --- afectava la beatífica expressió d'aquell cos mort», *MnVayreda* (*Puny.* XVIII, 280 (i, 217)). En el llenguatge no tot murriesc dels *peces* de sota Montjuïc s'ha convertit en un sinònim de 'fer senya': «*diquelo* a la porta dos *gànguils* que treien el nas, i veig que se m'acosta un *pelma*, i em *marca* que no me'n vagi de la *mui*. —Escolteu, jove —després em xerra—. Que sou vós que us menjeu els homes?», *Coromines* (*Presons Imag.* XIV, p. 170).

En la història de la família romànica de *marcar*, el punt ben clar i ben establert de bon principi, és l'origen germànic. Hi ha encara alguns punts dubtosos en la història de les migracions interromàniques del mot, en la indagació de l'evolució semàntica i en els detalls de la fixació dels dialectes teutònics que hi forniren els punts de partida: no tot però molt d'això va quedar aclarit per l'estudi del *DCEC*, al qual remeto.

En totes les llengües hisp. *marcar* 'senyalar, assenyalar' i *marca* 'senyal' són mots d'introducció tardana, que en tot o en l'essencial es reberen del germ. per via indirecta. En portuguès no hi ha testimonis anteriors